

WALKA

5 '85

DWUMIESIĘCZNIK

Z GRUŻLICĄ I CHOROBYMI PŁUC

NR 5/181/

WRZESIEŃ-PAŹDZIERNIK 1985 r.

ROK XXI

- Palenie tytoniu a choroby płuc
- Kowary. Jubileusz 40-lecia
- Co słychać w oddziałach?

PL-ISSN 0137-8597
Nr INDEKSU 30172

WARSZAWA, WRZESIEŃ-PAŹDZIERNIK 1985 r. NR 5 /181/ ROK XXI

charakterze zebrań organizowanych przez te instytucje i organizacje w skali ogólnokrajowej,

b) próby ujednoczenia terminologii i pojęć związanych z metodyką badań dotyczących palenia tytoniu;

12) współdziałania w realizacji zadań warszawskiej służby zdrowia w zwalczaniu palenia tytoniu, wynikających z określonych rozporządzeń Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, Ministra Oświaty i Wychowania, kierowników innych resortów, Urzędu m. st. Warszawy itp.

Siedziba Społecznego Ośrodka (Zespołu) Zwalczania Palenia Tytoniu mieści się przy **Stołecznej Przychodni Chorób Płuc i Gruźlicy** (02-093 Warszawa, ul. Pasteura 10, telefon: 22-12-24). Kierownikiem Ośrodka jest dr **Jan Loose**.

M. J.

TERESA GRZEGORCZYK-SKIBIŃSKA

40-lecie Zakładów Leczenia Gruźlicy w Kowarach

HISTORIA I DZIEŃ DZISIEJSZY

25 maja 1985 r. w Specjalistycznym Zespole Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze z siedzibą w Kowarach obchodzono 40-lecie pracy Zakładów Leczenia Gruźlicy. Uroczystości odbyły się na terenie istniejących od początku XX wieku sanatoriów w Wysokiej Łące i Bukowcu. Oba zakłady stały się w latach 1945—46 bazą leczniczą dla powracających do kraju z obozów koncentracyjnych i z obozów jenieckich oraz dla chorych z głębi kraju. W roku 1946 stanowiły jedną czwartą łóżek sanatoryjnych przeznaczonych dla leczenia gruźlicy w Polsce. Otrzymały nazwę: Państwowy Instytut Przeciwgruźliczy „Zeylandowo” w Krzyżatce. Pierwszym polskim lekarzem był **dr Bolesław Bartenbach**, dowódca 40-osobowej grupy jeńców wojskowych i powstańców warszawskich, którzy stali się pacjentami lecznicy Bukowiec. W lipcu wraz z grupą 100 chorych z Konstancina i Łodzi przybyła **dr Jadwiga Dąbrowska** i **dr Emil Warnatowicz**. Tworzą oni polską administrację zakładu. Dr Dąbrowska uruchamia w Krzyżatce (obecnie Kowary) lecznicę dla chorych na gruźlicę z oddziałem internistycznym oraz pierwszą poradnię przeciwgruźliczą. Spośród tych pacjentów niektórzy ozdrowieńcy stali się pracownikami organizatorami życia społecznego w Kowarach. W sierpniu 1945 na okres 4 miesięcy dyrektorem zostaje **Stanisław Wąsowicz**. Wówczas też przybywają lekarze związani później na długo z zakładami: **Stefan Warszawski** i **Edmund Stanowski**.

W tym czasie powstaje w Twardowie (obecnie Górzyniec) Zakład Pra-

cy dla Ozdrowieńców — pierwszy w kraju oddział rehabilitacji przez pracę. 16 grudnia 1945 roku obejmuje stanowisko dyrektora Instytutu **dr Lesław Węgrzynowski** długoletni dyrektor w sanatorium w Hołowsku pod Lwowem, kierownik katedry fizjatrii Uniwersytetu Lwowskiego. W Kamiennej Górze uruchomione zostaje sanatorium kostno-stawowe dla dzieci, które oddzieli się od Instytutu w roku 1949 jako samodzielna 450-lóżkowa jednostka.

W początkach 1946 r. pracuje tu już 11 lekarzy, a pionierka polskiego pielęgniarstwa **Wanda Peszke** zostaje przełożoną służb pielęgniarских i szkoli nowe pielęgniarki. W roku 1946 w sanatorium Bukowiec odbywa się pierwszy po II wojnie światowej Zjazd Dyrektorów Sanatoriów o Charakterze Społecznym. We wrześniu 1946 „Zakłady Leczenia Gruźlicy” (dawniej Zeylandowo koło Krzyżatki) zostają podporządkowane Zarządowi Uzdrawisk Dolnośląskich w Szczawnie Zdroju, jednak już 1 stycznia 1947 przejmują je Zakłady Ubezpieczeń Społecznych i otrzymują nazwę Zakłady Leczenia Gruźlicy w Kowarach. Dopiero w roku 1950 zostają przejęte przez Ministerstwo Zdrowia i zorganizowane jako Państwowy Zespół Sanatoriów Przeciwgruźliczych w Kowarach.

W lipcu 1947 roku kierownictwo oddziału chirurgicznego w Bukowcu obejmuje przybyły z Anglii **dr Kazimierz Dębicki**, późniejszy profesor Akademii Medycznej w Gdańsku. Wprowadza nowoczesne metody pracy, kształci torakochirurgów. Jego doświadczenia i liczne powiązania naukowe stają się podstawą rozwoju torakochirurgii bukowieckiej i ożywienia ruchu naukowego środowiska. W roku 1952 Bukowiec gości sesję wyjazdową 36 Zjazdu Chirurgów Polskich we Wrocławiu.

Lata 50-te w Bukowcu charakteryzowały się dalszym rozwojem torakochirurgii, wypracowaniem własnych metod operacyjnych. W roku 1955 rozpoczęto resekcję tkanki płucnej. Wprowadzono diagnostykę bronchoskopową, bronchografię, rozwijano badania bakteriologiczne. Rosnące w kraju zapotrzebowanie na łóżka fizjotryczne spowodowało w latach 1948—49 zorganizowanie w ramach Zespołu — prewentoriów i sanatoriów dziecięcych w Karpaczu: Świetlanej Górze i Zarzeczu. W roku 1955 uzupełniając niedobór łóżek dla najmłodszych dzieci otwarto sanatorium Nil.

Jesienią 1955 r. w Kowarach odbył się ponownie Ogólnopolski Zjazd Dyrektorów Sanatoriów Przeciwgruźliczych, na którym wysoko oceniono stan organizacji Zespołu. Okres rozkwitu Państwowego Zespołu Sanatoriów Przeciwgruźliczych w Kowarach, stabilizacji administracyjnej, finansowej, wzrostu kadry fachowej nastąpił w latach 50-tych po przejęciu zakładów przez budżet centralny i objęciu stanowiska dyrektora przez **dr Bronisława Wagnera** (1 czerwca 1949 — 29 lutego 1967). Włączono wówczas sanatoria w Szklarskiej Porębie, zorganizowano nowe zakłady w Ściegnach i Sośnówce. W roku 1960 Zespół jest przodującą placówką Dolnego Śląska i kraju liczącą 1725 łóżek o pełnym profilu wiekowym z torakochirurgią i dobrym zapleczem diagnostycznym. Jest to ośrodek kształcący chirurgów i kadre fizjotryczną dla kraju. Tu powstawały liczne pionierskie prace naukowe; w oparciu o bogaty materiał kliniczny zbierano materiały do przewodów doktorskich.

W roku 1959 rozpoczął pracę Punkt Krwiodawstwa dla sali operacyjnych i sąsiednich ośrodków, w roku 1960 otwarto Centralne Laboratorium Bakteriologiczne wykonujące do dziś badania dla całego wojewódz-

twa. Zmieniająca się sytuacja epidemiologiczna gruźlicy, w wyniku wzrostu efektywności leczenia przeciwpłatkowego spowodowała zmniejszenie się ilości zabiegów torakochirurgicznych oraz przypadków operowanych ze wskazań ftyzjatrycznych, co doprowadziło do tego, że w roku 1972 oddział i zespół operacyjny zaczyna pełnić funkcję oddziału chirurgii ogólnej. Ta sytuacja trwała do roku 1980.

W roku 1975 w wyniku reorganizacji administracyjnej kraju zostaje powołany Specjalistyczny Zespół Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze z siedzibą w Kowarach, liczący razem 1040 łóżek. Powstaje Wojewódzka Przychodnia Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze.

W ciągu 40-lat pracy w zakładach leczono blisko 200 tysięcy osób z całego kraju, wykształcono kilkudziesięciu ftyzjatrów, pulmonologów, przeszkolono blisko 100 lekarzy innych specjalności.

* * *

Uroczystość jubileuszowa podsumowująca 40 lat pracy Zakładów Leczenia Gruźlicy w Kowarach oraz ich znaczenie w organizacji życia społecznego na Dolnym Śląsku, została zorganizowana w ramach obchodów 40-lecia powrotu Ziemi Zachodnich do Macierzy.

Pomysł urządzenia jubileuszu powstał w maju 1984 roku z inicjatywy kierownika działu Organizacji i Nadzoru Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc **dr Teresy Grzegorzczak-Skiłkińskiej**, zaś do realizacji włączyła się aktywnie grupa pracowników zespołu i działacze Społecznego Komitetu Walki z Gruźlicą i Chorobami Płuc. W uroczystości udział wzięli przedstawiciele władz politycznych i administracyjnych województwa: Sekretarz KW PZPR **Sylwester Samol**, wojewoda jeleniogórski **Jakub Adamczyk**, zastępca dyrektora Departamentu Inwestycji i Prognozowania Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej **dr Maciej Murkowski**, **prof. dr hab. med. Karol Sosnowski** — Kierownik Kliniki Chorób Płuc AM we Wrocławiu, przedstawiciel Zarządu Głównego Społecznego Komitetu Walki z Gruźlicą i Chorobami Płuc **dr Jan Gliński**, oraz zastępca Lekarza Wojewódzkiego w Zielonej Górze, **dr med. Janusz Enderle**.

Przybyła również delegacja Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Sokolowsku, w województwie wałbrzyskim oraz dyrektorzy i ordynatorzy z terenu województwa jeleniogórskiego.

Z odległych części kraju przyjechali lekarze, którzy pracowali w tujejszych zakładach, wśród nich torakochirurg **dr med. Stefan Warszawski** — **Zasłużony Lekarz PRL**, pionier z roku 1945, długoletni ordynator oddziału torakochirurgicznego w Bukowcu. Zaproszeni goście oraz pracownicy, emeryci i pionierzy — wiele lat pracujący w zakładach zebrali się w sanatorium Wysoka Łąka. Uroczysta akademii odbyła się w stylowej sali głównej.

Wygląd sali i związane z nią wspomnienia wprowadziły przybyłych w uroczysty nastrój. Akademia zgromadziła ponad 200 osób. Uroczystość otworzyła Dyrektor Zakładu **dr Alina Sienkiewicz-Włodoklis** prosząc do prezydium przedstawicieli władz społeczno-politycznych oraz seniorów: **dr Stefana Warszawskiego** i **Józefa Stróżyńskiego** — najstarszego pracownika sanatorium Bukowiec.

* * *

W historię zakładów wprowadziła zebranych w obszernym referacie **dr Teresa Grzegorzczak-Skibińska**. Wielu obecnych odnalazło w nim dzieje swej pracy, będącej ważnym czynnikiem integracji życia społecznego w owych pierwszych latach. Kolejnym ważnym wydarzeniem było przekazanie młodym pracownikom przez długoletnich działaczy związkowych — sztandaru Zakładu, którego wykonanie sfinansował Zarząd Główny Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia. We wzruszających słowach Dyrektor Zakładu przypomniała wszystkim o szczytnym hasle umieszczonym na sztandarze: „*salus aegroti suprema lex*” i zobowiązała do jego przestrzegania.

Następnie długoletnim pracownikom wręczono medale 40-LECIA PRL. Ze względu na charakter swej pracy społecznej trzy osoby otrzymały medale na uroczystej sesji WRN w Jeleniej Górze. Wszyscy odznaczeni przepracowali w Zespole dłużej niż 30 lat. Czterem osobom wręczono odznakę „Za wzorową pracę w Służbie Zdrowia”, jednej — odznakę „Zasłużony dla województwa jeleniogórskiego”. 118 długoletnich pracowników — powyżej 25 lat pracy — otrzymało dyplomy: Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, Wojewody Jeleniogórskiego, Głównego Lekarza Wojewódzkiego, Dyrektora Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze. W imieniu odznaczonych i wyróżnionych zabrali głos i podziękowali długoletni pracownicy i pionierzy: **dr med. Stefan Warszawski i Józef Stróżyński**.

Dyrektor **dr Alina Sienkiewicz-Wodoklis** odczytała depeche gratulacyjne Przewodniczącego i Sekretarza Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego, Dyrektora Instytutu Gruźlicy, Kierownika i pracowników Działu Epidemiologii i Organizacji Walki z Gruźlicą Instytutu Gruźlicy, Prezesa Zarządu Głównego Społecznego Komitetu Walki z Gruźlicą i Chorobami Płuc.

Sz szczególnie serdeczne były liczne depeche i listy lekarzy, którzy nie mogli przybyć na uroczystości, ale nadal utrzymują więź z zakładami leczenia gruźlicy w Kowarach, będącymi dla nich szkołą ftyzjatrii i organizacji walki z gruźlicą i chorobami płuc.

W imieniu Zarządu Głównego Społecznego Komitetu Walki z Gruźlicą i Chorobami Płuc **dr Jan Gliński** odznaczył Specjalistyczny Zespół Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze z siedzibą w Kowarach „Złotą Honorową Odznaką za Zasługi w Walce z Gruźlicą”.

W imieniu środowiska pneumonologów województwa zielonogórskiego i Zarządu Okręgowego Społecznego Komitetu Walki z Gruźlicą i Chorobami Płuc **dr med. Janusz Enderle** złożył list gratulacyjny dla Zespołu, a dla Sali Tradycji Zespołu emblemat 100-lecia odkrycia prątka Kocha, który przekazano na ręce dyrektor Zespołu **dr Aliny Sienkiewicz-Wodoklis**. **Dr Andrzej Janowski** ze Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Sokołowsku-Wałbrzychu złożył życzenia i artystycznie wykonany list gratulacyjny.

Prof. dr hab. med. Karol Sosnowski, przewodniczący oddziału Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego we Wrocławiu i Kierownik Kliniki Akademii Medycznej — przekazał gratulacje i życzenia od środowiska pulmonologów Wrocławia.

Wicewojewoda Jeleniogórski podsumowując stwierdził, że praca pionierów Zakładów Przeciwgruźliczych w Kowarach stała się podwaliną odbudowy życia społecznego i gospodarczego Ziemi Jeleniogórskiej i organizacji leczenia specjalistycznego na Dolnym Śląsku.

Kolejnym punktem uroczystości było zwiedzanie sanatorium Wysoka Łąka, w tym sal chorych, pracowni fizjopatologii oddychania, pracowni terapii zajęciowej i Sali Tradycji Zakładu, otwartej w czerwcu 1980 r. Była ona zorganizowana z inicjatywy społecznej w oparciu o zachowane w archiwach zakładu dokumenty i pamiątki pionierów. W owym czasie była pierwszą na Dolnym Śląsku i jedną z pierwszych w kraju Salą Tradycji Zakładu Służby Zdrowia. Za jej organizację i działalność Specjalistycznemu Zespołowi Gruźlicy i Chorób Płuc nadano dyplom i odznakę Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej.

Po wspólnym obiedzie koleżeńskim, w godzinach popołudniowych odbyło się uroczyste zebranie Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego poświęcone 40-leciu pracy Oddziału w Bukowcu. **Prof. Karol Sosnowski** wygłosił wykład na temat pierwszych lat pracy sanatoriów i szpitali przeciwgruźliczych na Dolnym Śląsku oraz historii Kliniki Ftyzjatrycznej Akademii Medycznej we Wrocławiu. W posłowie omówił zasługi **dr med. Stefana Warszawskiego**, który opracował własną modyfikację torakoplastyki wykonywanej metodą Semba w Bukowcu.

Teresa Grzegorzczak-Skibińska, od przeszło 20 lat sekretarz oddziału PTF przedstawiła 40 lat działania Oddziału w Bukowcu, z podkreśleniem wkładu pracy wszystkich kolegów oraz roli Towarzystwa jako ogniwa integracji środowiska lekarskiego. Podczas dyskusji **Danuta Dąbrowska** przypomniała pierwsze lata pracy poradni przeciwgruźliczej w Jeleniej Górze, **Maria Lewandowska-Holewik** i **Halina Szlegier** mówiły o początkach pracy anestezyjologicznej i prezentacji dorobku środowiska bukowieckiego na konferencji torakochirurgicznej w Zakopanem.

Wieczorem w Sali Tradycji Zakładu odbyło się spotkanie pionierów na którym wspominano losy pierwszych pacjentów — późniejszych pracowników, przebieg ich pracy, początki organizacji zakładów, metody leczenia. Odczytywano wspomnienia nieobecnych, recytowano także własne utwory poetyckie o tematyce wspomnieniowej i jubileuszowej.

Obchody jubileuszu stały się ważnym czynnikiem podsumowującym pracę dwóch pokoleń ludzi związanych z leczeniem przeciwgruźliczym.

TERESA GRZEGORCZYK-SKIBIŃSKA